

УДК 811.161.2'38

В. В. Корольова,

кандидат філологічних наук, доцент

(Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара)

valeria.nagel@rambler.ru

ПРАГМАТИКА ЗАГОЛОВКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДРАМИ

У статті проаналізовано прагматичні особливості сучасних драматургічних заголовків, мотивованих антропоцентричними, автоцентричними, прогностичними чинниками. Автоцентричність заголовка відбиває авторську оцінку й побудову іміджу драматурга. Антропоцентризм заголовка активізує використання драматургами епітажних, експресивних заголовків з елементами інтертекстуальності. Прогностичність назв п'єс зумовлює успішність декодування заголовка адресатом, виправдання читацького ефекту очікування.

Ключові слова: прагматика, адресат, адресант, драматургічний текст, автоцентричність, антропоцентричність, прогностичність.

Постановка проблеми. Прагматика (від гр. *pragma* – справа, дія) – міждисциплінарна галузь знань (семіотики, мовознавства), що вивчає соціокультурні, психологічні, когнітивні й мовні чинники комунікативної взаємодії суб'єктів [1: 484]. Прагматика досліджує використання мови для впливу на комунікантів у процесі спілкування, у центрі якого перебуває особистість адресанта. Функційна прагмалінгвістика вузько потрактовує прагматику, наділяючи її рисами конкретні мовні явища. У цьому разі **предметом аналізу** стають мовні засоби, що сприяють передачі прагматичної інформації, яка міститься в експресивних засобах мови й відсилає реципієнта до мовної оцінки адресантом навколишнього світу. Дослідженню питань прагматики присвячені наукові розвідки багатьох мовознавців (Е. Азнаурова [2], Ф. Бацевич [3], Т. Булигіна [4], В. Гак [5], В. Дем'янков [6], Г. Почепцов [7], Т. Романова [8], Ю. Степанов [9], І. Сусов [10] та ін.). Аналіз цих праць окреслює прагматику як аспект мовленнєвої діяльності, пов'язаний зі свідомим вибором мовних засобів для найефективнішого впливу на співрозмовника.

У драматургічному дискурсі, який, на відміну від прозових і поетичних творів, завжди орієнтований на адресата, відбиття в тексті прямої авторської оцінки обмежене незначною кількістю елементів, що посилює їхню прагматичну значущість. Авторська позиція виявляється на змістовому рівні через семантичні домінанти, що потрактовують як компоненти твору, які спричинюють рух і визначають відношення всіх інших компонентів твору [11: 167]. Такі домінанти драматургічного тексту найяскравіше втілені в назві твору. Заголовок – це перший ілюквативний акт, здійснений драматургом, за допомогою якого адресант намагається в стислій формі передати адресатові максимально змістову інформацію. Заголовок слугує показником прагматичної природи тексту й впливає на його інтерпретацію. Окремих лінгвістичних досліджень прагматичних особливостей заголовків у сучасному драматургічному дискурсі поки що немає, що й зумовлює **актуальність нашої статті**.

Метою дослідження став аналіз прагматичних особливостей заголовка в зовнішній драматургічній комунікації автора й читача. Запропоновані меті підпорядковані такі завдання: виявити прагматичні особливості заголовків, зумовлені автоцентричністю, антропоцентричністю й прогностичністю; типологізувати прагматичні різновиди заголовків. Матеріалом для дослідження стали п'єси сучасних українських драматургів (загальною кількістю понад 300), друкуючі в періодичних виданнях, збірках та альманахах, а також розміщені на сторінках Інтернет-сайтів.

Виклад основного матеріалу. Назва твору має величезну потенційну енергію, що переконує в потребі прочитання п'єси. Через це сучасні драматурги перетворюють заголовок в ефективний засіб прагматичного впливу. Найрелевантнішим для заголовка із прагматичного аспекту є його інформативне й емоційне наповнення. Прагматика заголовка мотивована трьома чинниками: автоцентричністю (відбиттям авторського світобачення, задумів, інтенцій), антропоцентричністю (спрямуванням на читача, урахуванням його фонових знань, естетичних і культурних смаків), прогностичністю (зв'язком із наступним текстом п'єси).

Заголовок п'єси відбиває авторське бачення відтворюваних ситуацій, реалізує авторський задум як цілісність. Автоцентричність заголовка може бути імпліцитною й експліцитною. В останньому випадку заголовок містить пряму авторську оцінку, що виражає позицію драматурга щодо подальших подій у п'єсі. У цьому разі автоцентричність передбачає суб'єктивну оцінку драматургом основних персонажів, напр.: "Хліб по воді (Сексот)" (В. Босович), "Жмикрути" (О. Купрій), "Шляхетний дон" (С. Щученко); передає авторське бачення зображуваних подій, напр.: "Дивна і повчальна історія" (О. Клименко), "Звичайна історія" (М. Ладо). Імпліцитна автоцентричність полягає не в прямій авторській оцінці драматургічних подій чи героїв, а у формуванні авторського іміджу. Із цією метою сучасні драматурги використовують у заголовках термінологічну або запозичену лексику, що постає як маркер

інтелектуального рівня драматурга. Наприклад, назва п'єси С. Левченка "Стрічка Мьобіуса" вербалізує термінологічне поняття топології (розділу математики), що позначає поверхню лише з однією стороною з математичною властивістю неорієнтованості. Схожими є заголовки "Реторта" (М. Соколян), "Гедоністика творчості" (І. Гургула), "YQ (Увай К'ю)" (Ю. Паскар). Крім прагматичної стратегії побудови власного іміджу, зазначені заголовки зумовлюють привертання автором читацької уваги.

Антропоцентричність заголовка полягає у встановленні контакту з читачем і передбачає вплив на реципієнта. Заголовки безпосередньо звернені до адресата тексту й можуть моделювати ситуацію діалогу автора із читачем. Поодинокі назви виражені питальними або імперативними конструкціями, напр.: "Що Вам до вподоби?" (К. Солов'єнко), "Хто підставив Грейс Келлі?" (М.), "Давай пограємо" (С. Щученко), "Купіть місячну доріжку!" (В. Тарасенко), "Мамо, повернись!" (К. Рижій).

Спрямування заголовка на реципієнта найекспліцитніше виражене в назвах, що містять ім'я персонажа, фокусуючи увагу читача на вагомій для драматурга дійовій особі, напр.: "Давид" (В. Лесюк), "Летіція" (І. Костецький), "Оксана" (О. Денисенко). Схожими є заголовки, що вказують на соціальний або професійний статус головного героя п'єси, напр.: "Уніформіст" (Я. Верещак), "Шинкарка" (С. Новицька), "Сестра милосердна" (В. Сердюк).

Особливу значущість у діалозі автора із читачем має й стилістична характеристика заголовка, що забезпечує назві зрозумілість та інформативність. У цьому разі залучення драматургом до назви п'єси соціолектів та позалітературних елементів має чітку прагматичну настанову: зорієнтувати адресата щодо зображуваного в подальшому тексті соціально-культурного простору драми, напр.: "Дівка на віддане" (В. Маковій), "Крейзі" (С. Новицька), "Кайфолови" (В. Тарасенко), "Синій бус" (Д. Левицький).

Налаштувати читача на певний перебіг подій у п'єсі намагаються й драматурги, які використовують у заголовках інтертекстуальність, пов'язуючи в такий спосіб новий текст з уже відомими реаліями дійсності чи культури. Такий зв'язок встановлюють через подання прямих і трансформованих цитат, залучення імен літературних героїв. Наприклад: заголовок "Крихітка Цахес" (Я. Стельмах) апелює до повісті Е. Т. А. Гофмана "Крихітка Цахес, на прізвисько Цинобер"; назва "Ромео і Жасмин" (О. Гаврош) відсилає до трагедії В. Шекспіра; п'єса "Ското-хутір" (О. Дроздовський) дублює назву химерного роману Дж. Орвелла; заголовок "Фортінбрас не прийде" (В. Гітін) використовує ім'я героя п'єси В. Шекспіра "Гамлет". Прагматичний вплив зазначених заголовків полягає в актуалізації читачем своїх попередніх знань щодо запозичених драматургом назв творів та імен для створення певного екстралінгвістичного контексту сприйняття подальшого змісту п'єси.

Через заголовок автор формує емоційний настрій та естетичну увагу адресата драматургічного дискурсу. Виразні, але водночас дивні для читача заголовки п'єс нерідко відбивають авторське бажання епатажу й створення інтриги, напр.: "Село. Еволюція (8 поверх)" (Д. Гуменний), "Абонемент № 7. Інша сестра" (М.), "Як стати справжнім бегемотом" (О. Вітер), "Дахи і східці" (К. Тягло). З метою зацікавлення адресата постають і назви, що містять суперечності, вербалізують антонімічний контраст, напр.: "Заповіт цнотливого бабія" (А. Крим), "Пластиліновий метал" (В. Кожелянко, В. Сердюк), "Сезон полювання на мисливця" (О. Вітер). Із цією самою метою драматурги залучають до назви твору латиницю, додаткові "нелітерні" символи й знаки, напр.: "Help" (С. Щученко), "Requiem на замовлення" (С. Самосенко), "Міра+Еріка (а)" (Н. Симчич), "Сто бак\$ів" (С. Ушкалов).

Проспективність заголовка дає змогу гармоніювати художній текст з його художнім світом (головними героями, часом і простором тощо). Заголовок у сконденсованій формі відбиває основну тему п'єси, окреслює найважливішу сюжетну лінію або вказує на основний конфлікт, напр.: "Кривавий скарб" (С. Майданська), "Азартні ігри" (В. Герасимчук), "Жага екстриму" (А. Крим), "Вона, Смерть і Кохання" (Т. Литовченко). Заголовок нерідко актуалізує місце або час драматичних подій, створюючи художній часопростір, напр.: "П'ять нещасних днів" (І. Липовський), "Вечір навшпиньках" (І. Бондар-Терещенко), "Ніч вовків" (О. Вітер), "Якось в Америці" (О. Ірванець), "Кладовище" (О. Доричевський), "Кавказ" (В. Бобрович). Заголовок може визначати жанр п'єси, викликаючи в читача потрібні асоціації з тим чи тим типом літературного твору, напр.: "Ще одна притча про любов" (Л. Волошин), "Казка для Зигмунда" (В. Кожелянко, В. Сердюк), "Комедіада" (С. Самосенко).

Постаючи смисловою домінантою твору, заголовок подекуди зазначає певну реалію, яка відіграє вирішальну роль у розвитку сюжетної лінії п'єси, напр.: "Сонні пігулки" (М. Вакула), "Крісло" (І. Гургула), "Жетон" (Б. Жолдак), "Міміка" (Л. Якимчук). Наведені назви п'єс відбивають значущість позначених понять для автора, що вмотивовано винесенням саме цих лексем у заголовки як найсильнішу позицію тексту.

Антропоцентричність і проспективність заголовка зумовлюють правильне потрактування назви твору читачем, створюють для реципієнта ефект очікування, що може себе виправдати або не виправдати після прочитання п'єси. Успішному сприйняттю твору читачем сприяє, на думку З. Тураєвої, лише повністю семантизований заголовок [12: 56]. У цьому разі очікуваними й правильним з погляду прогнозування є заголовки, що містять імена й характеристику головних героїв або окреслюють основну проблематику п'єси, напр.: "Химерна Мессаліна" (О. Миколайчук, Н. Неждана), "Молодий режисер" (Г. Легка), "Війна" (В. Хараман), "Повернення" (С. Щученко). Найпрозорішими є оцінно нейтральні заголовки, структурно

розширені до речення, напр.: "Микола купує дім" (О. Мацюпа), "Стефко продався мармонам" (Я. Верещак), "Хочу бути президентом" (В. Канівець).

Суперечливими із прогностичної сторони стають полісемантичні назви, що ускладнюють однозначність асоціацій у свідомості читача й передбачення змісту п'єси. Такими є заголовки на зразок: "Різняця" (А. Вишневський), "Повернення" (С. Щученко), "Станція" (О. Вітер), "Стіна" (О. Шниткіна). Зокрема, назва "Центр" (Р. Горбик) може викликати в читача такі проєкції щодо змісту п'єси: "основне в чому-небудь", "частина населеного пункту", "місце зосередження певної діяльності", "сфера найвищого напруження сил", "орган керівництва" [13: 1360] та ін. Утім, під час прочитання тексту може бути реалізована лише одна з асоціацій, пов'язаних із заголовком, оскільки дії у драмі мотивовані центром села.

Використання в заголовках абстрактних іменників, числівників посилює їхню багатозначність, підвищує ступінь узагальнення, що спричинює появу схожих, однотипних назв, напр.: "Експеримент" (П. Ар'є) – "Експеримент" (О. Жовна); "Двоє обабіч "Мерседеса" (О. Клименко) – "Двоє під ковдрою" (Б. Мельничук). Невиправдане прогнозування можуть створювати оцінні заголовки, коли смисл п'єси доводить протилежність значення лексем, використаних у драматургічній назві. Наприклад, семантика назви "Шахрайки" (Н. Уварова) налаштує читача на негативне сприйняття й оцінку героїнь твору. Утім, текст п'єси переконує в позитивних якостях основних персонажів, зображуючи дівчат порядними, креативними, веселими, що заперечує негативні асоціації від заголовка п'єси. Помилковим без подальшого авторського пояснення буде й проєкція читача щодо назви п'єси "Буна" (В. Маковій), у якій лексема має словникове значення "гідротехнічна споруда, дамба, висунута в бік моря або річки, що оберігає берег від розмивання" [13: 67]. Список дійових осіб зазначеної драми подає інше пояснення назви: *Буна – баба (по-місцевому і по-румунськи)* [14].

Будь-яке прогнозування подекуди загалом відсутнє в заголовку через недостатні фонові знання адресата п'єси, що не дає змоги передбачити зміст подальшого тексту. Такими є назви, що містять незрозумілі читачеві лексеми, напр.: "Лізкава" (В. Кожелянко, В. Сердюк), "Кумарі" (М. Соколян). Зокрема, останній заголовок авторка пояснює в репліці головної героїні лише по середині тексту п'єси: *Так, мати світу, Дурга Шрі Мата – присутня в кожній із жінок. Надто ж у малих дівчатах – через їхню незайману чистоту. Богиня, буває, втілюється у дитині, і тоді зуть її Кумарі. Жива богиня Кумарі* [15].

Дивні, незвичні заголовки п'єс мають амбівалентне прагматичне спрямування: з одного боку, вони здатні зацікавити читача в прочитанні й подальшому декодуванні назви; з іншого, можуть викликати відчуження й небажання знайти пояснення семантики заголовка в драматургічному тексті. У зв'язку із цим, подаючи епатажну, важку для розуміння адресатом назву п'єси, драматурги почасти відразу пояснюють її, мотивують свій вибір. Наприклад, у драмі "Розібрати М.** на запчастини" (В. Сердюк) автор перед початком п'єси пропонує коментар: *М.** – усіма відомими мені мовами означає чоловіка (мужчина, тапо, тап, mensch), навіть МАМА – то грузинський тато. М. – також смерть усіма європейськими мовами ("M. Italia!" – гасло радикалів 60-х – 70-х років). М. – називає "БСЕ" Місіму Юкіо, який власне і був Кімітаке Хіраокою, великим японським письменником, який сам своїм псевдонім розшифровує як "Зачарований-Смертю-Диявол". Якщо припустити, що частка цілого завжди несе в собі ознаки цілого, то укладачі советської енциклопедії геніально вгадали дух Поета. М. – це також можливість, припущення. Що ж, припустимо...* [16]. В іншому випадку драматург ризикує читачкою увагою й не розтлумачує епатажну назву аж до кінця п'єси. Наприклад, декодування заголовка "Краще з'їсти кирпичину" (Л. Драбина), жодна асоціація з яким відсутня в самому тексті драми, відбувається лише перед самою завісою, коли назва стає своєрідною відповіддю героїв на пропозицію керівника-деспота: *усі мовчки витягають руки вперед і показують на замуроване цеглою вікно* [17], начебто говорячи, що "краще з'їсти кирпичину", ніж співпрацювати з вами.

Заголовок потрактовують як відносно автономну структурну, функційну й семантичну одиницю, що може існувати окремо від основної частини тексту й водночас бути інтерпретатором теми та ідеї твору. Витлумачуючи заголовок, за Л. Сахарним, як особливу категорію текстів-примітивів, що являють собою своєрідний згорток художнього тексту, який згодом розкриває весь внутрішній потенціал назви [18: 221], пропонуємо, услід за Д. Вундерліхом [19], такі прагматичні типи заголовків: 1) заголовок-репрезентатив, що виражає ствердження, пояснення, констатацію, визначення й має на меті інформувати та ідентифікувати (такі заголовки переважають у проаналізованому матеріалі (95 % від загальної кількості)), напр.: "Людина в підвішеному стані" (П. Ар'є), "Ностальгія за мрією" (О. Мацюпа), "Сімейні люди" (А. Млоян); 2) заголовок-еротетив, що містить у своїй структурі запитання (2 %), напр.: "Ким ви були в минулому житті?" (Г. Легка), "Хто дзвонить у двері?" (Б. Мельничук); 3) заголовок-вокатив, що вербалізує звертання, заклики (1 %), напр.: "Агов, Джульєтто!" (М. Біленький), "Брате мій!" (Я. Верещак), "Аве, Каїн!" (Ю. Табачников); 4) заголовок-директив, що передає прохання, накази, вимоги (2 %), напр.: "Зніміть з небес офіціанта" (О. Миколайчук-Низовець), "Обережно! На арені хижаки!" (В. Тарасов), "Пригости мене горіхами" (А. Багряна). Таке відсоткове співвідношення прагматичних типів заголовків пояснюємо тим, що назва твору зазвичай виражає власне авторську інтерпретацію твору, що найкраще передає констатація й ствердження.

Висновки. Отже, прагматика сучасних драматургічних заголовків мотивована семантикою, оцінністю й стилістичними характеристиками лексем, уживаних у назві п'єс. Сучасні автори надають перевагу прагматично ємним заголовкам, що можуть вплинути на читача, зацікавити його в подальшому прочитанні тексту. **Перспективу подальших досліджень** вбачаємо у виявленні рівня успішності кодування автором тієї чи тієї інформації в змісті заголовка п'єси через проведення спрямованого асоціативного експерименту серед потенційних читачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
2. Азнаурова Э. С. Прагматика художественного слова / Э. С. Азнаурова. – Ташкент : Фан, 1988. – 186 с.
3. Бацевич Ф. Нариси з лінгвістичної прагматики / Ф. Бацевич. – Львів : ПАІС, 2010. – 336 с.
4. Булыгина Т. В. О границах и содержании прагматики / Т. В. Булыгина // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – 1981. – Т. 40. – Вып. 4. – С. 24–36.
5. Гак В. Г. Прагматика, узус и грамматика речи / В. Г. Гак // Иностранные языки в школе. – 1982. – № 5. – С. 48–64.
6. Демьянков В. З. Прагматические основы интерпретации высказывания / В. З. Демьянков // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – 1981. – Т. 40. – Вып. 4. – С. 368–377.
7. Почепцов Г. Г. О месте прагматического элемента в лингвистическом описании. Прагматические и семантические аспекты синтаксиса / Г. Г. Почепцов. – Калинин : Изд-во Калинин. ун-та, 1985. – 348 с.
8. Романова Т. В. Прагматический аспект модальной семантики / Т. В. Романова // Прагматические аспекты грамматики и лексической семантики. Виноградовские чтения : [тезисы и доклады научной конференции (2 февраля 2000 г.)]. – М., 2000. – С. 69–71.
9. Степанов Ю. С. В поисках прагматики (проблема субъекта) / Ю. С. Степанов // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – 1981. – Т. 40. – Вып. 4. – С. 48–54.
10. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – М. : Восток-Запад, 2006. – 200 с.
11. Николина Н. А. Филологический анализ текста / Н. А. Николина. – М. : Академия, 2003. – 256 с.
12. Тураева З. Я. Лингвистика текста (Текст : Структура и семантика) / З. Я. Тураева. – М. : Просвещение, 1986. – 127 с.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і головн. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2002. – 1440 с.
14. Маковій В. Буна : драма на три дії [Електронний ресурс] / Віра Маковій // TEATRE. Театральний портал. – Режим доступу : <http://teatre.com.ua/ukrdrama/buna-vira-makovij>.
15. Соколян М. Кумарі [Електронний ресурс] / Марина Соколян // TEATRE. Театральний портал. – Режим доступу : <http://teatre.com.ua/ukrdrama/kumari-maryna-sokoljan>.
16. Сердюк В. Розібрати М.** на за частини [Електронний ресурс] / В. Сердюк // Літературний форум. – Режим доступу : <http://litforum.com.ua/index.php?r=11&a=2256>.
17. Драбина Л. Краше з'їсти кирпичину [Електронний ресурс] : [п'єса] / Л. Драбина // Літературний форум. – Режим доступу : <http://litforum.com.ua/index.php?r=11&a=2247>.
18. Сахарный Л. В. Тексты-примитивы и закономерности их порождения / Л. В. Сахарный // Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи. – М. : Наука, 1986. – С. 221–237.
19. Wunderlich D. Studien zur Sprechakttheorie / Dieter Wunderlich. – Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1976. – 416 s.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Selivanova O. Suchasna linhvistyka : terminolohichna entsyklopediya [Modern Linguistics : Terminological Encyclopedia] / O. Selivanova. – Poltava : Dovkill'a-K, 2006. – 716 s.
2. Aznaurova E. Pragmatika khudozhestvennogo slova [Artistic Word Pragmatics] / E. Aznaurova. – Tashkent : Fan, 1988. – 186 s.
3. Batsevych F. Narysy z linhvistychnoyi prahmatyky [Studies of Linguistic Pragmatics] / F. Batsevych. – L'viv : PAIS, 2010. – 336 s.
4. Bulyhina T. O hranitsakh i sodержanii prahmatiki [On Borders and Content of Pragmatics] / T. Bulyhina // Izvestiya AN SSSR. Seriya literatury i yazyka [News of Academy of Sciences of the USSR]. – 1981. – T. 40. – Vyp. 4. – S. 24–36.
5. Hak V. Prahmatika, uzus i hrammatika rechi [Pragmatics, Usage and Grammar of Speech] / V Hak // Inostrannyye yazyki v shkole [Foreign Languages at School]. – 1982. – № 5. – S. 48–64.
6. Dem'yankov V. Prahmaticheskiye osnovy interpretatsii vyskazyvaniya [Pragmatic Bases of Expression Interpretation] / V. Dem'yankov // Izvestiya AN SSSR. Seriya literatury i yazyka [News of Academy of Sciences of the USSR. Series : Literature and Language]. – 1981. – T. 40. – Vyp. 4. – S. 368–377.
7. Pocheptsov G. O meste prahmaticheskogo elementa v linhvisticheskom opisani [On the Pragmatic Element Role in the Linguistic Description] / G. Pocheptsov. – Kalinin : Izdatel'stvo Kalinin. universiteta, 1985. – 348 s.
8. Romanova T. Prahmaticheskiy aspekt modal'noy semantiki [Prahmatic Aspects of Grammar and Lexical Semantics] / T. Romanova // Prahmaticheskiye aspekty hrammatiki i leksicheskoy semantiki [Pragmatic Aspects of Grammar and Lexical Semantics]. – S. 69–71.
9. Stepanov Yu. V poiskakh prahmatiki (problema sub'ekta) [In Search of Pragmatics (the Issue of the Subject)] / Yu. Stepanov // Izvestiya AN SSSR. Seriya literatury i yazyka [News of Academy of Sciences of the USSR. Series : Literature and Language]. – 1981. – T. 40. – Vyp. 4. – S. 48–54.
10. Susov I. Linhvisticheskaya prahmatika [Linguistic Pragmatics] / I. Susov. – M. : Vostok-Zapad, 2006. – 200 s.
11. Nikolina N. Filolohicheskii analiz teksta [Philological Text Analysis] / N. Nikolina. – M. : Akademiya, 2003. – 256 s.

12. Turaeva Z. Linhivistika teksta (Tekst : struktura i semantika) [Text Linguistics (Text : Structure and Semantics)] / Z. Turaeva. – M. : Prosveshcheniye, 1986. – 127 s.
13. Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy [Comprehensive Thesaurus of the Modern Ukrainian Language] / [ukladach i holovn. red. V. Busel]. – K. ; Irpin' : VTF "Perun", 2002. – 1440 s.
14. Makoviy V. Buna : drama na try diyi [Buna : Drama in Three Actions] [Elektronnyy resurs] / V. Makoviy // TEATRE. Teatral'nyy portal [TEATRE. Theatrical Portal]. – Rezhym dostupu : <http://teatre.com.ua/ukrdrama/bunavira-makovij>.
15. Sokolan M. Kumari [Kumari] [Elektronnyy resurs] / M. Sokol'an // TEATRE. Teatral'nyy portal [TEATRE. Theatrical Portal]. – Rezhym dostupu : <http://teatre.com.ua/ukrdrama/kumari-maryna-sokoljan>.
16. Serdyuk V. Rozibraty M.** na zapchastyny [Disassembling M**] [Elektronnyy resurs] / V. Serdyuk // Literaturnyy forum [Literary Forum]. – Rezhym dostupu : <http://litforum.com.ua/index.php?r=11&a=2256>.
17. Drabyna L. Krashche zyisty kyrpychynu [It is Better to Eat a Brick] : [p'yesa] / L. Drabyna // Literaturnyy forum [Literary Forum]. – Rezhym dostupu : <http://litforum.com.ua/index.php?r=11&a=2247>.
18. Sakharnyy L. Teksty-primitivy i zakonornosti ikh porozhdeniya [Texts-Primitives and Regularities of their Production] / L. Sakharnyy // Chelovecheskiy faktor v yazyke. Yazyk i porozhdeniye rechi [Human Factor in the Language. Language and Speech Origin]. – M. : Nauka, 1986. – S. 221–237.
19. Wunderlich D. Studien zur Sprechakttheorie / Dieter Wunderlich. – Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1976. – 416 s.

Матеріал надійшов до редакції 08.05. 2015 р.

Королёва В. В. Прагматика заголовка современной украинской драмы.

Статья посвящена анализу прагматических особенностей современных драматургических заголовков, мотивированных антропоцентрическим, автоцентрическим и прогностическим факторами.

Автоцентричность заголовка выявляет выражение авторской оценки и построение имиджа драматурга. Антропоцентризм заголовка активизирует использование драматургами эпатажных, экспрессивных заголовков с элементами интертекстуальности. Проспективность названий пьес мотивирует успешность декодирования заголовка адресатом, обман или оправдание читательского эффекта ожидания.

Ключевые слова: прагматика, адресат, адресант, драматургический текст, автоцентричность, антропоцентричность, прогностичность.

Korolyova V. V. Modern Ukrainian Play Heading Pragmatics.

The article analyzes pragmatic peculiarities of headings of modern plays which are motivated by anthropocentric, self-centric and forecasting factors. The article researches plays of modern Ukrainian playwrights which are printed in periodicals, collections and almanacs, as well as are placed on the Internet. Heading is the first illocutionary action taken by a playwright. With its help an addresser tries to leave the most informative message in the shortest form. Heading is an indicator of the text pragmatic character. Modern playwrights turn headings into an efficient way of the pragmatic influence taking into account the informative and emotional profuseness. Self-centric headings demonstrate the author's evaluation and the image creation by using in the heading linguistic means which conform to the author's conception. Anthropocentric headings induce the playwright's using of outrageous, expressive headings with intertextuality elements. Heading focus on the recipient is expressed most explicatively in the headings which contain the character's name, attracting the reader's attention to the character. The author forms the emotional mood and the narratee's aesthetic attention in the dramaturgic discourse with the help of the heading. Forecasting headings motivate the success of the narratee's heading decoding, the satisfaction or dissatisfaction of the reader's expectations. Not traditional headings of plays have the ambivalent pragmatic direction. Any forecasting is at times absent in the heading generally due to lack of the narratee's background knowledge which does not enable forecasting of the play content. Heading is rendered as a relatively autonomous structural, functional and semantic unit which can exist separately of the text main part and simultaneously be an interpreter of the topic and the work idea. The relative autonomy of heading enables its classification into headings-representatives, headings-erotatives, headings-vocatives, headings-directives. Modern authors prefer pragmatically concise headings which can influence on the reader, make him/her interested in further reading.

Key words: pragmatics, narratee, play, anthropocentrism, self-centrism, forecasting.